

Egy könyvkiárusítás története

Bevezetésül a történet végét mondom el: nem kerestünk milliókat, csupán 59 303 forint gyűlt össze, aminek 30 százalékát jutalékként kapta meg hat fiatal raktáros, mivel túlmunkában vállalta a kiárusítás lebonyolítását. Csattanó tehát nincs ugyan, de némi tanulsággal talán szolgálhat ez a történet más vállalkozó kedvű könyvtárosok számára.

A klasszikus mesék gyakran kezdődnek úgy, hogy „Hol volt, hol nem volt...” Ez a tanmese is így kezdődik: Volt egyszer a Szabó Ervin Könyvtárnak egy fölőspéldány-raktára (köznapinévén: a duplum) a lágymányosi lakótelepen. Ennek helyiségei csőrepedés miatt 1980-ban többször beáztak, az intézmény vezetősége tehát elhatározta, hogy új helyre, Kőbányára költözteti a könyveket. 1984 elején kerültek át az utolsó könyvek a Zágrábi úti lakótelep 14 pinchelyiségébe. Ezt a költözködést – elhúzó-dása, hosszú időtartama miatt – az évszázad költözködésének is nevezhetnénk, de még nagyobb bajok kezdődtek akkor, amikor összegyűjtöttük a zárva tartás miatt itt-ott ideiglenesen elhelyezett könyveket. Az utolsó három évben ugyanis összesen 132 638 dokumentumot vettünk át, míg a könyvtárak csak 16 493 darabot vittek el a duplumraktárból. A kiáramlást 1984-ben már maga a raktár akadályozta, mert a földön halomban álló könyvek miatt nem lehetett a polcokhoz hozzáférni. Az 1984. december 31-i nyilvántartás szerint 348 350 dokumentum zsúfolódott össze a szűk helyiségekben.

Mit tesz ilyenkor egy könyvtáros, aki új raktárról álmodni sem mer, de aki – ha álmából verik is föl – fújja a 3/1975. (VIII. 17.) KM–PM számú rendelet és a vonatkozó irányelv paragrafusait?

A könyvek nem jelezhetők, mert jó állapotban vannak, tartalmilag sem avultak el – hiszen többségük szépirodalmi alkotás –, az évek múltával azonban csökkent irántuk az

olvasói érdeklődés. Könyvtárainkban fölöslegessé váltak, de elképzelhető volt, hogy más könyvtárakban még használhatók. A 17. § első bekezdése értelmében fel kellett volna ajánlani az anyagot az Országos Széchényi Könyvtárban működő fölőspéldány-központnak, a második bekezdés értelmében a budapesti Központi Antikváriumnak. A felajánlott könyvekről jegyzékeket kellett volna készíteni, különválasztva tárolni őket, és igény esetén jegyzékbe foglalni, csomagolni és szétküldeni. A szűkös hely mindezt lehetetlenné tette számunkra, ezért aztán elmentünk a fölőspéldány-központba, ahol megszántak minket, és terven felül, válogatás nélkül átvettek tőlünk mintegy 30 ezer könyvet, így ideiglenesen talpalatnyi helyhez jutottunk. A fölőspéldány-központban járva tanulmányoztuk nyilvántartásukat, és ekkor fedeztük fel, hogy a könyvek törzslapjai között akadnak olyan művek kartonjai is, melyekből nekünk is bőven van példányunk, de amelyeket nem igényel senki, tehát sorsuk a bezúzatás. Ezeknek címleírásait kimásoltuk (egyelőre csak a szépirodalmi könyvek leírásait), és így 2270-féle, senki által nem kért könyv adatainak birtokába jutottunk.

A könyvkiárusítás története tulajdonképpen ekkor kezdődött. E címleírások alapján elkezdtük a könyveket a raktárakban összeszedni és csomagokba kötözni. Zúzdára ítélt, jó állapotban levő könyveket azonban a könyvtáros nem szemlélhet érzelmek nélkül.

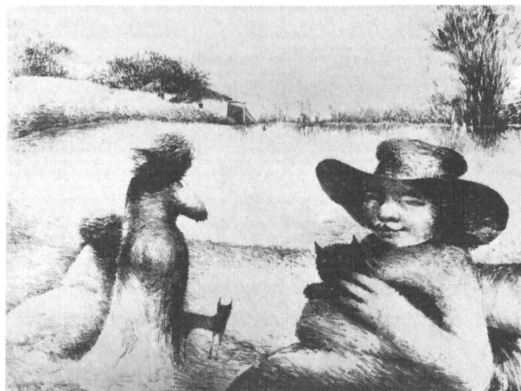
– Nem lehetne ezekkel valamit csinálni? – kérdezték a fiatalok egyre többször.

– De, sok munkával lehet! – mondtam én.

A már említett rendelet 17. paragrafusának harmadik bekezdése szerint a fölőspéldány dokumentumokat a könyvtár magánszemélynek is eladhatja, figyelembe véve a 7/1968. (II. 4.) PM számú rendelet 4. paragrafusának 6–8. bekezdéseit.

Volt tehát 7563 könyvünk összekötözve és

ezekről jegyzék a beszerzési ár feltüntetésével. Ezt a jegyzéket elküldtük a főlépéldányközpontnak, amely természetesen egyetlen kötetet sem kért közülük, mert nekik is bőven volt belőlük. Miután lemondó levelüket megkaptuk, a jegyzéket elküldtük a Központi Antikváriumnak is. Ez igényelt ugyan könyveket a lista alapján, de elfogadta azt a javaslatunkat, hogy ha mi a kiárusításon el tudjuk adni a könyveket, nem tart rájuk igényt, mivel csak olcsóbban tudná őket megvenni. Ezek után a könyveket átszállítottuk a duplumraktárból a könyvárusítás helyszínére, az FSZEK központjába: A központi könyvtár csak szerdán tart szünnapot, ezért e napon, csütörtök reggelig kellett a könyveket sorba raknunk, és úgy elhelyeznünk, hogy a raktár forgalmát ne zavarjuk. A helyszűke miatt kénytelenek voltunk a könyveket az állványok elé, a földre rakni. A kiárusítás kezdetéig még két hetünk volt. A könyveket lebélyegeztük az „Állományból törölve” feliratú bélyegzővel, majd, egyenként átvizsgálva, bearáztuk őket, az eredeti beszerzési ár 30–40 százalékára, állapotuktól függően. Az eladásra kerülő könyvekről a vásárlók számára betűrendes jegyzéket készítettünk, melyen feltüntettük a darabszámot és az eladási árat. Eközben a propagandaosztály a sajtón keresztül tájékoztatta a nagyközönséget, valamint a kerületi könyvtárakba plakátokat és szórólapokat küldött ki. A kiárusítás előtti napon rendeztük be „boltunkat”, amelynek helyszínül a főlépcső alatti dohányzóhelyiség szolgált. A polcokon csak 2500 könyv fért el, ezért minden műből csak 2–3 darabot helyeztünk ki. A kiárusítás két hétig tartott: február 11-től 24-ig, a könyvtár nyitvatartási ideje alatt (hétfőn, kedden, csütörtökön, pénteken

9-től 21 óráig, szombaton és vasárnap 9-től 13 óráig.)

Az első három napon elfogyott a könyvek fele. Őszintén szólva nem számítottunk ekkora sikerre, csak abban reménykedtünk, hogy ha valamennyit is megvásárolnak közülük, már akkor sem dolgoztunk hiába. Azért sem reméltük ezt a sikert, mert olyan könyveket kínáltunk, amelyeket az 1960-as, 1970-es években adtak ki, s amelyek minden kerületi könyvtár polcain ott állnak, sőt többségüknek már újabb kiadásai is megjelentek.

Az 1453-féle könyvből 329-féle maradt, összesen 1203 kötet. A legkeresettebb művek voltak: *Borowski, T.: Kövilág* (7 db); *Fucik, J.: Riport az akasztófa tövéből* (6 db); *Goncsarov, I.: Oblomov* (9 db); a magyar írók közül pedig *Kodolányi János* és *Komlós János* írásai. Általában elmondható, hogy azokból a könyvekből, amelyekből nagy példányszám állt rendelkezésünkre, sok meg is maradt. Például a *Galambvadászat* című antológiából, a 77 darabból 59 darab maradt; *Leonov: Út az óceán felett* című művének 57 példányából 42, *Szerafimovics Vasáradat* című könyvének 50 példányából 41, *Zaligin Sós völgy c.* kötetének 71 példányából 51. Kivétel volt *Babel* Lovashadsereg című munkája, ennek mind a 20 példánya elfogyott; *Gorkij Anya* című művének 51 kötetéből egyetlenegy maradt. A magyar szerzők közül *Goda* Magányos utazás című munkájából 44 példány volt és 1 maradt, de elfogytak *Illés Béla* és *Darvas József* könyvei is. *Dávid T. Kásahegy*, *Fodor S. Krónika*, *Önarckép*, *Fors, O. Kőbe öltözöttek*, *Gerő J. Fekete föld*, *Szazsin, P. Tramontana* című könyvéből az eladásra kínált 2–3 példány sem fogyott el. A kiárusítás ideje alatt mindig voltak vásárlók, még este 9 előtt öt perccel is akadtak érdeklődők, böngészők. Voltak, akik csalódotan távoztak, mert egészen mást vártak. Számukra ezek a könyvek nem jelentettek újdonságot, és csodálkoztak, hogy mások miért visznek belőlük szatyorszámra.

El kell még azt is mondanom, hogy a kiárusítás vége számunkra nem jelentette a munka befejeződését. A bizonylati fegyelem érdekében minden eladott könyvről 3 példányos bevételi pénztárbizonylatot állítottunk ki, melyet a vásárló is aláírt. A két hét alatt 47 tömböt töltöttünk meg. Az utolsó 4 napon már 5 forintos egységáron árusítottuk a könyveket, ezekről és a megmaradtakról külön jegyzékeket készítettünk. Több levél is érkezett hozzánk idős emberektől, akiknek kéréseit igyekeztünk tel-

jesíteni, és különféle intézmények (szociális otthonok, iskolák, könyvtárak) is írtak, s szűkös állománybeszerzési keretükre hivatkozva kértek tőlünk könyveket. Kéréseiknek a későbbiekben igyekszünk eleget tenni.

Munkánk eredményeként duplumraktárunk

ugyan nem lett tágasabb, de 6360 kötet könyv elkerülte a bezúzást, és tovább éli – talán hasznosan – életét.

Sáfár Katalin

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
raktári osztályának vezetője

Új speciálkollégium könyvtárszakos hallgatók részére

A társadalom azt várja a felsőoktatási intézményektől, hogy az onnan kikerülő fiatal szakemberek a legkorszerűbb ismeretek birtokában legyenek, ismerjék a szakma új eredményeit, a modern eszközök és módszerek használatát. Ennek a követelménynek gyakran nehéz eleget tenni, egyrészt az anyagi korlátok, másrészt az igen gyors technikai fejlődés miatt.

A könyvtáros szakmában is érezte hatását a technikai forradalom a gépesítés, a számítógépes tájékoztatás, a korszerű dokumentumszolgáltatás területén. Az adatbázisokban való közvetlen, online keresés egyre fontosabbá válik a könyvtári tájékoztató munkában. A keresés megtanítását azonban a könyvtári oktatóknak, az információs szakembereknek és az adatbázisok készítőinek közösen kell magukra vállalniuk.

A könyvtár szakos hallgatók oktatásának korszerűbbé tétele érdekében a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola és a Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtára közös szervezésben, *Az információkeresés korszerű módszerei* címmel speciálkollégiumot tartott Veszprémben 1984. november 5–6-án. A speciálkollégiumon 11 önként jelentkező IV. évfolyamos hallgató vett részt. A hallgatók utaztatását a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályának anyagi támogatása tette lehetővé.

A tanszék és az egyetemi könyvtár közötti együttműködés azon a felismerésen alapult, hogy oktatásszervezési szempontból hatékonyabb és gazdaságosabb, ha ott szerveznek céltanfolyamokat, ahol a feltételek már megvannak, ahelyett, hogy a főiskola keretében próbálnák meg „szimulálni” a valós tevékenységet. Könnyebb a hallgatók utaztatásának

penzügyi fedezetét megteremteni, mint a szükséges eszközöket, berendezéseket a tanszék számára beszerezni és felszerelni.

A kétnapos speciálkollégiumot a főiskolán történő elméleti felkészítés előzte meg: a Dialog információs rendszer, a telekommunikációs hálózatok, az adatbankok és termináltípusok bemutatása, valamint kereső kérdések megfogalmazása a szükséges algebrai műveletek megismertetésével együtt.

Veszprémben a gyakorlatban működő információs rendszer bemutatására került sor, természetesen az egyetemi könyvtár példája alapján. Elsőként az információáramlás modelljével, a könyvtár szolgáltatásaival ismerkedtek meg a hallgatók. Ezután áttekintették a tájékoztatás hagyományos, nyomtatott eszközeit, tanulmányozták a könyvtárban található referáló folyóiratok szerkezetét, indexeit, mégpedig olyan példák segítségével, amelyek később, az online keresésben ismét szerepeltek. Majd a mágnesszalagos szelektív információterjesztéshez, az úgynevezett SDI-szolgáltatáshoz és az online kereséshez szükséges profilkészítést gyakorolták. Mivel a hallgatók között matematika szakosok is voltak, ezeket az ismereteket is könnyen elsajátították. A profilkészítést az online információkeresés folyamata követte, az erről a témáról szóló hangos diasorozatot néztek meg, végül a terminál előtt gyakorolhatták a számítógéppel folytatható párbeszédet, az előre kidolgozott keresőkérdések felhasználásával. Természetesen a hallgatók az olcsóbb gyakorló file-okon gyakoroltak. Az online keresés után végigkísérték a dokumentumok rendelkezésre bocsátásának útját is, izelítőt kaptak a nemzetközi dokumentumszolgáltató központok működéséből, a dokumentumszolgáltatás korszerű lehetőségeiből, bele-